

*Федоренко Н. А.
Штепенко К. П.*

ЛІЗИНГ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УМОВАХ КРИЗОВОЇ СИТУАЦІЇ

Анотація. У статті розглянуто стан українського лізингового ринку та короткострокові перспективи його розвитку, досліджено зарубіжний досвід проведення лізингових операцій, виділено переваги лізингу над банківським кредитом, встановлено можливість заміни банківського кредитування лізингом в умовах кризи.

Ключові слова: лізинг, лізингова операція, лізингодавець, лізингоодержувач, фінансовий ринок, банківське кредитування.

Вступ. Особливої актуальності в умовах дефіциту фінансових ресурсів, розширення світової фінансової кризи та прискореного розвитку нових технологій набуває проблема фінансового забезпечення розширеного відтворення основних засобів вітчизняних підприємств.

Як свідчить зарубіжний досвід, одним із шляхів залучення капіталу для підприємств є лізинг. Лізинг – це доволі складне і багатостороннє економічне явище, яке поєднує в собі операції купівлі, продажу, оренди, кредитування та інвестування фінансової та підприємницької діяльності.

Оскільки лізингові операції дієвий і реальний капіталозберігаючий засіб фінансування виробництва, то сьогодні лізинг можна вважати найперспективнішим фінансовим інструментом, здатним активізувати інвестиційний процес в Україні. Активне запровадження лізингу може дати відчутний поштовх структурній перебудові реального сектора економіки, оновленню основних фондів, розвитку малого та середнього видів бізнесу, індустріалізації виробництва.

Постановка завдання. Основна мета статті - аналіз стану лізингового ринку України та можливість заміни банківського кредитування лізингом в умовах фінансової кризи.

Результати. Сьогодні жоден банк не проводить масового кредитування. Небагато фінансових установ продовжують надавати кредити для підтримки портфеля доходності. Так, на початок 2010 р. ринок автокредитування складається з 14 банків із 50 лідерів по активах і 4, що не входять у це число. Середні реальні ставки за кредитами строком 2, 5, 7 років зросли на 0,3 – 0,6 в. п. до 19,1–22,6 % річних. Іпотечне кредитування вторинного ринку житла здійснюють 13 банків, первинного – 6. Ремонт кредитує 1 банк. Середні реальні ставки з кредитування вторинного ринку нерухомості банків із числа лідерів, не дивлячись на значне поповнення сегмента, значних змін не зазнали (ставки зросли на 0,1–0,3 в.п.). Лише за 1 рік ставки зросли на 0,6 в.п.. Загальний діапазон за всіма строками: 27–29,3 % реальних річних. Кредит готівкою надає лише 1 банк з числа банків-лідерів (Індекс-Банк) і 2, що до них не входять. Товари в кредит надають 4 банки, кредит готівкою під заставу нерухомості – 6, карткові кредити – 1 (ПриватБанк – картка «Універсальна»).

У зв'язку з появою негативних явищ в економіці банками було переглянуто кредитну політику, в результаті чого підвищились вимоги до організації її здійснення. Проте, це суттєво звузило коло клієнтів і для виходу з теперішньої ситуації по кредитуванню банки почали застосовувати лізингові схеми як такі, що мають порівняно низький ступінь ризику. Сьогодні лізингові операції розглядаються як

альтернативний вид фінансування. На ринку лізингу відзначаються як тенденції до деякої стабілізації, так і продовження негативного тренду, пов'язаного з кризовими явищами в економіці. За останніми даними, станом на кінець III кварталу 2009 р. (рис. 1) загальна вартість діючих угод залишилась приблизно на рівні аналогічного періоду минулого року і склала майже 30 млрд грн. У той же час відзначається суттєве зближення темпів укладання нових угод порівняно з аналогічним періодом минулого року, що пов'язано з обережнішою політикою компаній відносно нових клієнтів та загальним спадом бізнес-активності в економіці. Але в рамках кризового періоду загальна вартість укладених угод стабілізувалась – сума за звітний період дорівнює сумі за попередній квартал (-2 %).

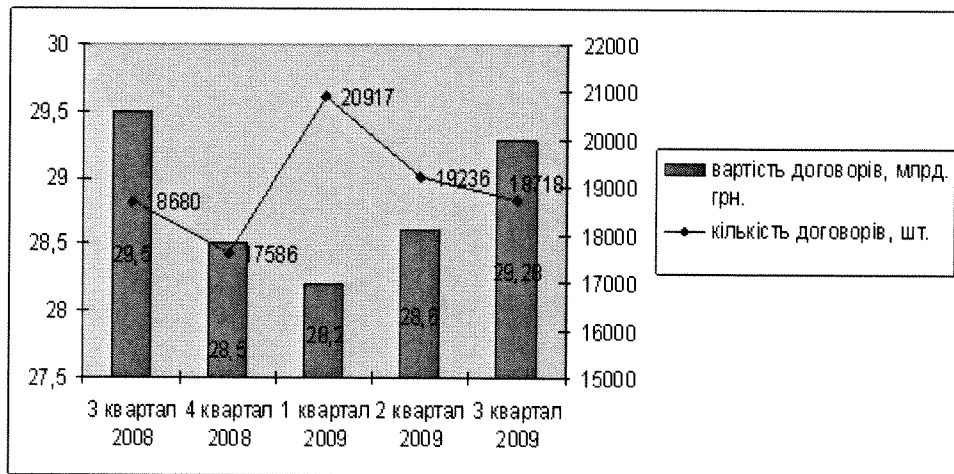

Рис. 1. Кількість і вартість укладених договорів фінансового лізингу (всі дані на кінець періодів)

Ситуацію у сфері залучення коштів відображають дані щодо джерел фінансування лізингових операцій (рис. 2).

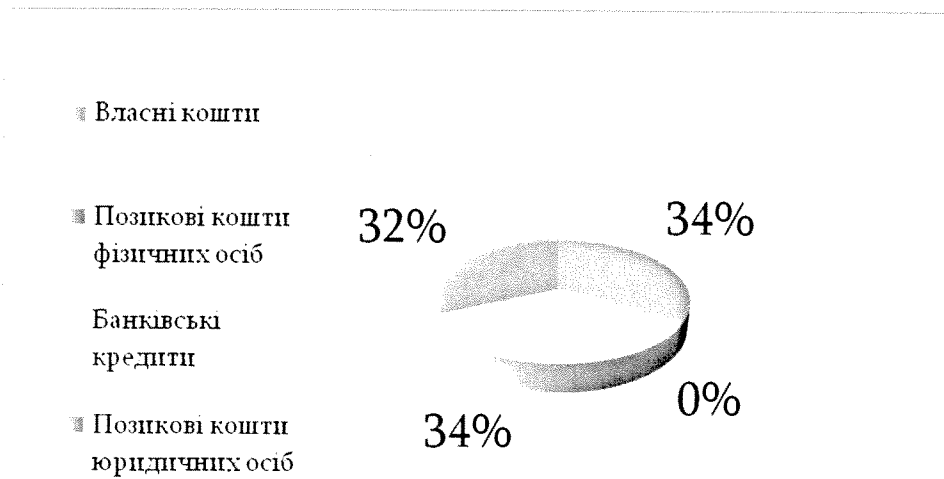

Рис. 2. Структура фінансування лізингових операцій на кінець III кварталу 2009 р.

У звітному періоді питома вага банківських кредитів у таких джерелах істотно зменшилася, склавши лише 34 %, у той час як за аналогічний період попереднього року

цей показник дорівнював 72 % (рис. 3). Зменшення цього сегмента відбулося за рахунок зростання частки позикових коштів юридичних осіб, яка у III кварталі 2009 р. зросла на 26 %. Частка власних коштів лізингових компаній у фінансуванні угод також збільшилась майже втричі. Зростання питомої ваги цих джерел свідчить, як і в попередні періоди, про відсутність доступу до банківського кредитування.

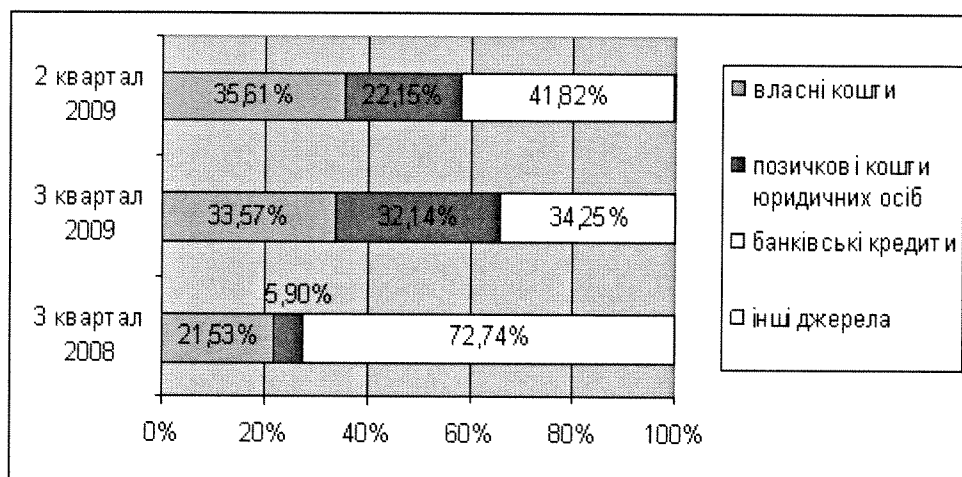

Рис. 3. Структура фінансування лізингових операцій за III квартал 2009 р. порівняно з попередніми періодами

Серед об'єктів лізингу найбільшим попитом, як і раніше, користувався транспорт – 53 % від загальної вартості об'єктів. Наступними за популярністю у звітному періоді були сільськогосподарська техніка, комп'ютерна техніка, телекомунікаційне та поліграфічне обладнання. Структура об'єктів лізингу майже не змінилась порівняно з аналогічним періодом попереднього року, що демонструє стабільність попиту на вищезазначені об'єкти на лізинговому ринку (рис. 4). Відзначається відсутність у звітному періоді лізингу нерухомості, яка мала місце в попередньому періоді.

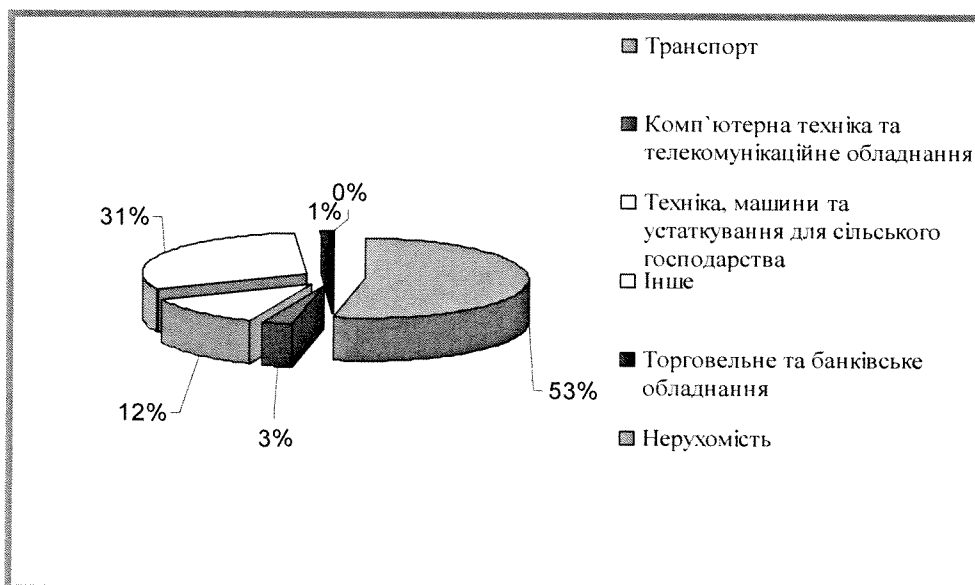

Рис. 4. Вартість діючих договорів на кінець періоду за видом обладнання

Продукт, що з'явився саме в умовах кризи, зворотний лізинг.

У короткостроковій перспективі на ринку лізингу можна прогнозувати:

- підвищення вимог лізингових компаній до фінансового стану потенційних клієнтів;
- орієнтування на діючу клієнтську базу з позитивною кредитною історією;
- підвищення авансових внесків лізингоотримувачів (на 10–15 %);
- підвищення процентних ставок за укладеними договорами лізингу (на 2–3 %);
- скорочення термінів фінансування (до трьох років);
- скорочення середньої вартості лізингової угоди, підвищення попиту на дешевші види техніки;
- переорієнтування на більш ліквідні предмети лізингу;
- скорочення частки будівельної сфери, сільського господарства в структурі договорів фінансового лізингу;
- у зв'язку з прогнозами значного підвищення проблемної заборгованості (50–60 %) лізингові компанії в поточному році будуть орієнтуватися на підвищення контролю над дебіторською заборгованістю і проблемними активами, розробці стратегії по роботі з проблемною заборгованістю і вилучення предметів лізингу;
- розвиток ринку б/в техніки;
- підвищення попиту на лізинг автомобілів з боку фізичних осіб у зв'язку зі значним обмеженням і погіршенням умов банківського автокредитування;
- щодо лізингу автотранспорту додатковими причинами до падіння обсягів фінансування є підвищення транспортного збору при реєстрації імпортного авто, тимчасове підвищення митних зборів, повернення податкових пільг українським автовиробникам;
- підвищення попиту на фінансування в національній валюті, що зумовлено значною девальвацією української валюти, її нестабільністю;
- закриття невеликих лізингових компаній у зв'язку з погіршенням платіжної дисципліни клієнтів, відсутністю фінансування, неспроможністю розрахуватися за своїми зобов'язаннями перед кредиторами;
- скорочення обсягів лізингового кредитування у 2010 р. у зв'язку з відсутністю зовнішнього та внутрішнього фінансування (внутрішнього платоспроможного попиту) [2].

Економічна криза внесла великі зміни в розвиток ринку фінансових послуг. Ураховуючи ситуацію з банківським кредитуванням, точніше з його відсутністю, альтернативним варіантом придбання дорогих автомобілів, спецтехніки, різноманітного обладнання може стати такий фінансовий інструмент як лізинг.

Порівняно з банківським кредитом, головна перевага лізингу - економія часу і затрачених зусиль на покупку, документальне оформлення кредиту. Лізингові компанії надають повний комплекс послуг із фінансування і придбання потрібного авто, обладнання, спецтехніки, а банківський кредит лише фінансує. Порівняно з кредитом, лізинг не потребує застави. Крім того, клієнт може відстрочити платежі та домовитись про індивідуальну систему оплати. Лізингова схема дає можливість не вилучати кошти з обороту і використовувати податкові, амортизаційні та балансові пільги. Лізингові платежі при цьому виплачуються за рахунок коштів, отриманих у результаті експлуатації транспорту.

Головні переваги лізингу над банківським кредитуванням:

- мінімальні початкові капіталовкладення (передплата 10–15 % вартості до кризи і 25–40 % після залежно від строку) без платежів та комісії;

- безкоштовна розстрочка з виплат по страхуванню і податку з власників транспортних засобів на весь період лізингу;
- лізингові платежі не прив'язані до курсу долара та інших валют і не індексуються. Нині важливий той факт, що лізингові компанії можуть фінансувати в іноземній валюті (в середньому 14–16 % річних у доларах США), а банки пропонують кредитування лише в гривнях (приблизно 30 % річних). Лізинг стає реальною заміною кредитної схеми покупки;
- доступність лізингу;
- укладання лізингової угоди потребує менших гарантій, ніж для отримання банківського кредиту, оскільки власність на обладнання залишається за лізингодавцем;
- рішення про укладання угоди ґрунтується на здатності лізингоодержувача генерувати потрібну суму грошових коштів для виплати лізингових платежів та в меншій мірі залежить від кредитної історії підприємства;
- лізингоодержувач покращує структуру свого балансу за рахунок відсутності в ньому кредиторської заборгованості (на відміну від покупки обладнання в кредит). Це покращує економічні показники підприємства і дозволяє проводити додаткові позики;
- платежі в межах договору лізингу відносяться на валові витрати лізингоодержувача, тим самим зменшуючи податок на прибуток;
- відсутність потреби зміни банку, в якому обслуговується позичальник (при кредитуванні присутнє обов'язкове переведення 50 % оборотів позичальника в банк, який надає кредит).

Зараз лізинг - єдина альтернатива банківським кредитам, лізингова схема не відрізняється від останніх найкращих пропозицій із кредитування. З статистикою, зі 100 % фінансових послуг у Європі 10 % складає банківське кредитування, решта – лізинг. Це дуже популярна послуга, тому що вигідна фінансово й організаційно. В Україні автомобіль б/в законодавчо дуже складно оформити, а в Європі – легко і зручно. Частка транспортників та будівельників в українському лізинговому портфелі складає сьогодні 52 і 13 % відповідно. Беручи до уваги те, в якому вони опинились становищі, виникли проблеми з неплатоспроможністю лізингоодержувачів. Загалом за лізинговими договорами довгострокова прострочена заборгованість спостерігається в 10 – 15% клієнтів, а середньострокова – у 15–20 %. Сьогодні всі компанії переглянули умови лізингових договорів і збільшили вимоги до клієнтів.

Висновки. Світова криза, нестабільність вітчизняної економіки, недосконале законодавство та скорочення обсягів внутрішнього і зовнішнього фінансування негативно позначилися на фінансовому ринку. Через відсутність джерел фінансування, девальвацію української валюти відбулося різке падіння платоспроможного попиту, значно скоротилась загальна вартість лізингових угод. У зв'язку скороченням обсягів фінансування і підвищенням ризикованості інвестицій зросли відсоткові ставки. Також скоротились терміни лізингового кредитування. Крім об'єктивних кризових причин, можна також відзначити несприятливий податковий клімат, недостатню фінансову стійкість лізингодавців та обмежене використання інфраструктури ринку лізингу. Не зважаючи на це, лізинг, як і раніше, залишається однією з передумов розвитку економіки та вітчизняного товаровиробника. Він дозволяє ефективно погоджувати інтереси виробників та споживачів, банків і лізингових компаній.

Досліджуючи сучасний стан лізингового ринку, спостерігаємо перспектива заміни звичайного банківського кредитування вигіднішим для населення лізингом. Він дозволяє суттєво зменшити початкові капіталовкладення, а отже, відкриває широкі можливості для розвитку малого та середнього бізнесу.

Для усунення низки негативних явищ, що виникають у банківських установах у сфері кредитування, передусім проблем, пов'язаних із несвоєчасним поверненням

значної кількості кредитів і накопиченням у кредитних портфелях банків великої кількості безнадійних боргів, банкам доцільно здійснювати переоформлення проблемної кредитної заборгованості на лізингову угоду за допомогою зворотного лізингу.

Література

1. Грищенко О. Фінансовий лізинг : історія, сучасність та перспективи розвитку / О. Грищенко // Юридичний журнал. – 2006. – № 3. – С. 26–31.
2. Соколова І. Лізинг. Результати діяльності в 2008 році і прогноз. – 2009 / І. Соколова // Власна справа. – 2009. – № 3. – С. 3–6.
3. Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
4. Офіційний сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua>
5. Офіційний сайт Українського об'єднання лізингодавців. – Режим доступу: <http://www.leasing.org.ua>
6. www.prostobank.ua

Summari. The article is devoted to the state of Ukrainian leasing market and short-term prospects of its development. The author investigated foreign experience of leasing operations, highlighted the benefits of leasing over bank loans, set the possibility of replacing bank lending leasing in crisis.

Keywords: leasing, leasing operation, financial market, bank crediting.

Стаття надійшла до редакції 09.05.2010